

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

УДК 351:615.851.4

Європейський досвід підготовки фахівців управління медичною освітою

EUROPEAN EXPERIENCE IN THE TRAINING OF MEDICAL EDUCATION MANAGEMENT SPECIALISTS

ВАСИЛЕНКО Юлія – аспірантка кафедри публічного управління та права, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

VASYLENKO Yuliia – postgraduate student of the Public Administration and Law Department, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» Dnipropetrovsk Regional Council, 70, st. Volodymyr Antonovych, Dnipro, 49006, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2312-6979>

DOI:

Анотація. У статті розглянуто європейський досвід у галузі підготовки фахівців управління медичною освітою в Німеччині та Великій Британії. Визначено, що в Україні поширена думка, що в освітній сфері охорони здоров'я реформи не впроваджувалися взагалі або впроваджувалися неефективно. Цьому сприяло бачення того, що основні зусилля органів виконавчої влади були спрямовані на недопущення розвалу існуючої системи охорони здоров'я та підтримання мінімального рівня соціального забезпечення. На основі аналізу досліджень вітчизняних науковців, зроблено висновок, що результати їх наукових пошуків дають змогу поглибити розуміння проблем підготовки фахівців управління медичною освітою. Разом із тим питання застосування закордонного досвіду такої підготовки не знайшли комплексного відображення в галузі знань з публічного управління. З'ясовано, що в умовах євроінтеграції реформування системи медичної освіти неможливе без урахування європейського досвіду, що сприятиме розробці та впровадженню вітчизняного комплексного механізму публічного управління медичною освітою. Розглянуті різноманітні магістерські програми у сфері управління медичною освітою Німеччини та Великої Британії виявили їх переваги перед наявними сьогодні в Україні. Визначено, що запровадження стандартів підготовки магістрів державного управління медичної освіти у європейських країнах сприятиме покращенню змісту вітчизняних магістерських програм, створюючи при цьому більші можливості працевлаштування на вітчизняному та світовому ринку праці. Виявлено, що професійна підготовка керівних кадрів системи медичної освіти є надзвичайно важливою та актуальною сьогодні в Україні, через те, що у багатьох країнах Європи зростає інтерес до підготовки висококваліфікованих менеджерів в системі медичної освіти. Основні зусилля європейських освітніх програм спрямовані на підвищення рівня вимог до компетентнісних характеристик керівників закладів медичної освіти. Запропоновано шляхи подолання проблем підготовки фахівців управління медичною освітою на основі впровадження нових освітніх програм.

Ключові слова: заклади медичної освіти, європейський досвід, керівники закладів освіти, охорона здоров'я, підготовки фахівців управління.

Summary. The article examines the European experience in the field of training specialists in the management of medical education in Germany and Great Britain. It was determined that there is a widespread opinion in Ukraine that in the educational sphere of health care reforms were not implemented at all or were implemented ineffectively. This was facilitated by the vision that the main efforts of the executive authorities were aimed at preventing the collapse of the existing health care system and maintaining a minimum level of social security. On the basis of the analysis of the researches of domestic scientists, it was concluded that the results of their scientific researches make it possible to deepen the understanding of the problems of training specialists in the management of medical education. At the same time, the issue of applying foreign experience of such training has not been comprehensively reflected in the field of public administration knowledge. It was found that in the conditions of European integration, reforming the medical education system is impossible without taking into account the European experience, which will contribute to the development and implementation of a national comprehensive mechanism of public management of medical education. The reviewed various master's programs in the field of medical education management in Germany and Great Britain revealed their advantages over those available today in Ukraine. It was determined that the introduction of standards for the training of masters of state management of medical education in European countries will contribute to the improvement of the content of domestic master's programs, while creating greater employment opportunities on the domestic and global labor market. It was found that the professional training of the management personnel of the medical education system

is extremely important and relevant today in Ukraine, due to the fact that in many European countries there is a growing interest in the training of highly qualified managers in the medical education system. The main efforts of European educational programs are aimed at increasing the level of requirements for the competence characteristics of managers of medical education institutions. Ways to overcome the problems of training medical education management specialists based on the introduction of new educational programs are proposed.

Key words: *medical education institutions, European experience, heads of educational institutions, health care, training of management specialists.*

Вступ. Сьогодні в політичних і професійних колах поширена думка, що за весь період незалежності в освітній сфері охорони здоров'я в Україні реформи не впроваджувалися взагалі або впроваджувалися неефективно. Справді, у перше десятиліття після здобуття незалежності основні зусилля Уряду України та Міністерства охорони здоров'я як центрального органу виконавчої влади були спрямовані на недопущення розвалу існуючої системи охорони здоров'я та підтримання мінімального рівня соціального забезпечення.

Основні напрями реформування системи охорони здоров'я України були визначені та закріплені у затвердженій Указом Президента України від 07 грудня 2000 р. № 1313/2000 Концепції розвитку охорони здоров'я населення України. Подальшого розвитку вони отримали у затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 Міжгалузевій комплексній програмі «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки; в Указі Президента України від 06 грудня 2005 року № 1694/2005 «Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення»; в Національному плані розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 року (затвердженому 7 Постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 року № 815); в Програмі Уряду «Український прорив: для людей, а не політиків» (затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2008 № 14) та в Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я» (затвердженій 17.02.2010 № 208).

З часом ці підходи набували більш системного характеру, збагачувалися конкретними формами та механізмами. При розробці підходів до реформування охорони здоров'я враховувалися дані, отримані в результаті аналізу трансформації охорони здоров'я в різних європейських країнах, а також результати численних рекомендацій вітчизняних та міжнародних експертів з охорони здоров'я. Стратегічні напрями трансформації були визначені на основі детального наукового аналізу міжнародного досвіду, експертних висновків вітчизняних та міжнародних експертів та затверджені державними органами в різні роки. Однак питанням реформування управління закладами медичної освіти не приділялося належної уваги.

Аналіз останніх досліджень. Аспекти організації та функціонування післядипломної медичної освіти знайшли відображення в дослідженнях вітчизняних науковців, таких як М. Білинської, що вивчала світові тенденції розвитку медичної освіти та визначила, що сфера державного управління охороною здоров'я «потребує не тільки вивчення позитивного досвіду розвинутих країн стосовно успішних реформ у цій галузі,

а й втілення в життя таких загальнолюдських духовних цінностей, як гуманізм, що базується на індивідуалізмі, солідарності, справедливості та свободі» [1, с. 105]; С. Громової, яка визначила, що «одним з ключових факторів ефективності державного управління у галузі вищої медичної освіти, її реформування та забезпечення надання якісних освітніх послуг є професіоналізація шляхом підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів вищих закладів медичної освіти [2, с. 9]; Я. Радиша, яким було «розроблено професійну модель сучасного спеціаліста з державного управління охороною здоров'я, що ґрунтується на підході до фахівця-професіонала як спеціаліста, підготовка якого здійснюється на досягненнях світового менеджменту». [3, с. 7]; І. Фуртака, який займався проблемами громадського здоров'я і пропонував «виокремити підрозділи (відділення чи факультети), що готуватимуть спеціалістів різних рівнів, зокрема лікарів-магістрів і середніх медичних працівників – бакалаврів, які зможуть реалізувати себе як фахівці громадського здоров'я» [4, с. 556]; Т. Чернишенко, яка обґрунтувала сутність і особливості системи освіти фахівців охорони здоров'я «в контексті суспільних потреб в умовах перебудови галузі охорони здоров'я в Україні» [5, с. 5].

Результати попередніх наукових пошуків дають змогу поглибити розуміння проблем підготовки фахівців управління медичною освітою. Разом із тим необхідно зазначити, що питання застосування закордонного досвіду такої підготовки не знаходить комплексного відображення в публічно-управлінській галузі знань, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті полягає у здійсненні огляду механізмів підготовки фахівців управління медичною освітою в країнах ЄС та виокремлення перспективних напрямків для України.

Виклад основного матеріалу. Систему професійної підготовки керівників закладів вищої медичної освіти, та й взагалі керівних кадрів в сфері медичної освіти в країнах Європи пропонується розглянути на прикладі провідних європейських університетів, а саме Університету Людвіга-Максиміліана в Мюнхені (Німеччина), Університету Оксфорд (Великобританія), Кембриджського університету (Великобританія). Вони є найстарішими та найбільш відомими університетами провідних європейських країн, відносяться до різних категорій та за версією британського тижневика The Times Higher Education займають різні позиції у рейтингу 100 найкращих університетів світу.

За даними міжнародного агентства Thomson Reuters, в списку 100 найкращих університетів світу посідає 5 місце один із найстаріших і найвідоміших університетів світу – Кембриджський університет, заснований

у 1209 році [9]. Кембриджський університет є незалежною самоврядною корпорацією, що складається з 31 коледжу, школи та університету, які не отримують державної допомоги та не контролюються. Керівництво здійснює центральна адміністрація. Маючи понад 18 000 студентів, 9 000 викладачів і 83 нобелівських лауреати, університет є світовим лідером [8].

Усі факультети університету належать до структурних підрозділів, які можна віднести до певних категорій професійної спрямованості, а саме: підготовка спеціалістів за профілями техніко-технологічний, фізико-математичний, медико-біологічний, гуманістично-соціальний, гуманістичний та художній.

Ступінь магістра з менеджменту у сфері вищої медико-санітарної освіти належить до групи факультетів гуманітарного та соціального спрямування і викладається на базі магістра факультету підготовки управлінських кадрів у сфері освіти. Програма розрахована на підготовку керівників навчальних закладів від директорів шкіл до керівників медичних закладів освіти, передбачає дистанційну та денну форму навчання. Магістри денної форми навчання навчаються протягом року, а програма заочної форми навчання в магістратурі розрахована на два роки навчання.

Навчальна програма органічно поєднує теоретичну базу з практичними навичками та орієнтована на вивчення та вирішення конкретних питань, пов'язаних з управлінням санітарною освітою та вищою санітарною освітою та реалізацією індивідуальних науково-дослідних проєктів студентів магістратури. Можливість проведення індивідуальних досліджень у сфері управління освітою в галузі охорони здоров'я дає змогу комплексно впроваджувати набуті теоретичні знання та тісну співпрацю з науковцями та практиками управління освітою в галузі охорони здоров'я.

Метою магістерських програм є надання передових знань з основ санітарно-гігієнічної освіти, від медичних шкіл до університетів, розвиток організаційних та управлінських здібностей в управлінні школою, вміння вирішувати будь-яку проблему, генерувати нові ідеї та реалізувати їх.

Таким чином, загальний зміст дисциплін, що входять до магістерської програми «Управління медичною освітою» Кембриджського університету, спрямований на підготовку конкурентоспроможних керівників з менеджменту та державного управління медичною освітою, управління закладами освіти різного рівня. Випускники озброєні сучасними теоретичними управлінськими знаннями та практичними навичками, вміннями визначати та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї, розробляти проєкти та впроваджувати інновації, здатні до системних змін в управлінні закладами медичної освіти та підвищення ефективності їх функціонування.

Оксфордський університет, найстаріший англomовний університет є найпрестижнішим університетом Сполученого Королівства, посідає 1 місце в списку 100 найкращих університетів світу [9].

Університет складається з 38 шкіл, професорсько-викладацький склад близько 4 тис. осіб, а загальна кількість студентів сягає понад 20 тис., які навчаються

на 62 кафедрах. Основні напрями підготовки студентів – гуманітарні науки, математика, фізика, суспільствознавство, медицина, науки про життя та навколишнє середовище [7].

Магістерська програма «Менеджмент у вищій медичній освіті» викладається на педагогічному факультеті та призначена для підготовки керівників та менеджерів у вищій медичній освіті – дослідників і науковців, державних і політичних діячів, керівників закладів освіти.

Навчальний курс зосереджується на вивченні таких теоретичних питань, як педагогіка вищої освіти; міжнародне співробітництво у сфері вищої медичної освіти; державне управління у сфері вищої медико-санітарної освіти; інноваційні стратегії та методи дослідження у сфері вищої медичної освіти; інституційні та адміністративні перетворення; філософсько-історичні основи науково-педагогічної діяльності у вищій школі; підвищення кваліфікації керівника.

Навчальна програма складається з лекцій та вправ, причому значна частина відводиться самостійній роботі. Курс складається з 5 обов'язкових блоків:

- вища освіта: філософські основи та сучасність;
- вища освіта: питання інтернаціоналізації та міжнародного співробітництва;
- вища освіта та економіка;
- основи науково-дослідної роботи в галузі вищої медико-санітарної освіти;
- основи дослідження вищої медичної освіти: методи та стратегії.

За результатами вивчення обов'язкових навчальних одиниць випускником має бути представлена магістерська наукова робота за одним із таких напрямів дослідження: методика та стратегія науково-дослідної роботи у сфері вищої медико-санітарної освіти; політика та економіка у сфері вищої медичної освіти; державного управління у сфері вищої медико-санітарної освіти [7].

В Оксфордському університеті відкрито аспірантуру та докторантуру за напрямом «Менеджмент у вищій освіті», що є надзвичайно важливою складовою державної політики щодо впровадження механізмів професійної підготовки менеджменту університету.

Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана, який було засновано герцогом Людвігом Багатим в 1472 р. в м. Інгольштадт, посідає 32 місце в списку 100 найкращих університетів світу [9].

На базі університету відкрито 2 інститути (математичний і політологічний), 2 клініки та 18 факультетів [6].

Магістерська програма «Управління освітою в галузі охорони здоров'я» викладається на психолого-педагогічному факультеті та готує висококваліфікованих фахівців з управління освітою, які володіють системними стратегічними знаннями та навичками у сфері управління освітою в галузі охорони здоров'я та управління університетом та здатні впроваджувати системні зміни та підвищення ефективності управління університетом.

Програма призначена для державних службовців у сфері охорони здоров'я, керівників закладів вищої освіти, керівників та розробників освітніх та соціальних програм і проєктів і складається з таких блоків:

- теорії та проблеми менеджменту (основні теорії та концепції менеджменту в освіті);
- зміни в контексті глобального управління (вплив процесів управління державною політикою на освіту);
- менеджмент у сфері вищої медичної освіти та особливості управління університетом;
- інноваційна діяльність у сфері вищої медико-санітарної освіти.

Випускники вивчають специфіку лідерства у сфері медико-санітарної освіти та управління закладами охорони здоров'я шляхом реалізації інноваційних проєктів, програм підвищення якості освіти та контролю за такими програмами, реформування системи охорони здоров'я, санітарної освіти, у тому числі вищої. Особлива увага приділяється практичному застосуванню набутих знань і вмінь. Тому більшу частину навчального плану займає практична діяльність в освіті та органах управління закладом вищої освіти.

Отже, особливістю підготовки керівних кадрів сфери управління медичною освітою, в тому числі і вищою, іноземних країн є надання такої освіти в умовах магістратури. Наявність великої різноманітності магістерських програм зі спеціальностей «Управління медичними навчальними закладами», «Управління медичною освітою», «Управління у сфері медичної освіти та вищої медичної освіти» «Політика вищої медичної освіти та управління вищим медичними навчальним закладом», у закладах вищої освіти Великої Британії та Німеччини свідчить про їх переваги перед тими, що наявні сьогодні в Україні.

Загальним для всіх аналізованих магістерських програм є орієнтація на певну професійну категорію, тобто посадових осіб державних органів у сфері медичної освіти та їх структурних підрозділів, керівників закладів освіти оздоровчого спрямування. Метою їх навчання є: підготовка керівників у сфері медичної освіти в цілому та вищої освіти зокрема; розробка та реалізація освітньої політики; інновація та розвиток механізмів підготовки менеджерів у сфері санітарної освіти та механізмів державного управління у сфері освіти та

вищої санітарної освіти, спеціальні дослідження у сфері освітньої політики.

З огляду на європейський досвід функціонування магістерських програм щодо управління закладами медичної освіти доцільно в Україні в рамках освітньої програми «Публічне управління та адміністрування» ввести спеціалізацію «Публічне управління закладами медичної сфери». За цією програмою зможуть навчатися керівники закладів медичної освіти різних рівнів, керівники структурних підрозділів цих закладів, керівники закладів охорони здоров'я тощо. До освітньої програми вважаємо за доцільне включити дисципліни: публічне управління та адміністрування в сфері охорони здоров'я; публічна політика в сфері охорони здоров'я; державне регулювання сферою охорони здоров'я; регіональне управління сферою охорони здоров'я; управління закладами медичної освіти.

Висновки. Узагальнення результатів аналізу дозволило виявити позитивні ідеї досвіду Великобританії та Німеччини щодо підготовки магістрів державного управління в освіті, закладах медичної освіти та керівників цих закладів та обґрунтувати рекомендації щодо їх використання в модернізації української системи вищої освіти. Це сприятиме удосконаленню змісту вітчизняних програм магістерської підготовки зі спеціальностей «Публічне управління та адміністрування» з використанням найкращих світових стандартів, а також створить більш широкі можливості для працевлаштування фахівців на вітчизняному та світовому ринку праці.

Реформування системи вищої освіти в Україні, з точки зору входження у світовий освітній і науковий простір, вимагає підвищення рівня професійної компетентності керівників закладів вищої освіти. Компетентнісний підхід сьогодні визначається як інноваційний в освіті і визначає характер модернізації вищої освіти в країні. Професійна компетентність керівника закладу медичної освіти – це вміння вибирати найбільш ефективні методи управління закладом у певний момент та обставини відповідно до умов медичної реформи.

Список використаних джерел

1. Білинська М. М., Кульгінський Є. А. Нова парадигма державного управління охороною здоров'я України. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2014. № 4 (48). С. 104–107.
2. Громова С. О. Зміст та структура механізмів державного управління професійною підготовкою керівних кадрів вищих медичних навчальних закладів в Україні. *Державне будівництво*. 2015. № 1. URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/DeBu_2015_1_25.pdf (дата звернення: 16.05.2022).
3. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис та тенденції розвитку: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Українська Академія держ. управління при Президентові України. Київ, 2003. 35 с.
4. Фуртак І. І., Грицько Р. Ю. Напрями розвитку громадського здоров'я в Україні. *Педагогіка здоров'я*. Збірник наук. праць VII Всеукр. наук.–практ. конф. 7–8 квітн. 2017 р. м. Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 553–556.
5. Чернишенко Т. І. Державне управління освітою фахівців охорони здоров'я в умовах перебудови галузі в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2003. 20 с.
6. Ludwig-Maximilians-University of Munchen. URL: <https://www.lmu.de/de/die-lmu/index.html> (дата звернення: 16.05.2022).
7. Oxford University. URL: <http://www.ox.ac.uk/> (дата звернення: 16.05.2022).
8. University of Cambridge. URL: <https://www.cam.ac.uk/> (дата звернення: 16.05.2022).
9. World University Rankings 2022. The Times Higher Education. September 2, 2021. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022> (дата звернення: 16.05.2022).

References

1. Bilynska M. M., Kulhynskyi Ye. A. (2014). Nova paradyhma derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia Ukrainy. [A new paradigm of state management of health care in Ukraine] *Derzhava ta rehiony*. Seria: Derzhavne upravlinnia. 4 (48), S. 104–107.
2. Hromova S. O. (2015). Zmist ta struktura mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia profesiinoiu pidhotovkoiu kerivnykh kadriv vyshchyykh medychnykh navchalnykh zakladiv v Ukraini. [Content and structure of mechanisms of state management of professional training of management personnel of higher medical educational institutions in Ukraine.] *Derzhavne budivnytstvo*. 1. URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/DeBu_2015_1_25.pdf (accessed: 16.05.2022) [in Ukrainian].
3. Radysh Ya. F. (2003). Derzhavne upravlinnia okhoronoiu zdorovia v Ukraini: henezys ta tendentsii rozvytku [State management of health care in Ukraine: genesis and development trends]: avto-ref. dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. : 25.00.01 / Ukrainiska Akademiia derzh. upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Kyiv. 35 s. [in Ukrainian].
4. Furtak I. I., Hrytsko R. Iu. (2017). Napriamy rozvytku hromadskoho zdorovia v Ukraini. [Directions of public health development in Ukraine] *Pedahohika zdorovia*. Zbirnyk nauk. prats VII Vseukr. Nauk.–prakt. Konf. 7–8 kvitn. 2017 r. m. Chernyiv: ChNTU, S. 553–556. [in Ukrainian].
5. Chernyshenko T. I. (2003). Derzhavne upravlinnia osvitoiu fakhivtsiv okhorony zdorovia v umovakh perebudovy haluzi v Ukraini [State management of education of health care specialists in the conditions of restructuring of the industry in Ukraine]: avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
6. Ludwig-Maximilians-University of Munchen. URL: <https://www.lmu.de/de/die-lmu/index.html> (accessed: 16.05.2022) [in Germany].
7. Oxford University. URL: <http://www.ox.ac.uk/> (accessed: 16.05.2022) [in United Kingdom].
8. University of Cambridge. URL: <https://www.cam.ac.uk/> (accessed: 16.05.2022) [in United Kingdom].
9. World University Rankings 2022. The Times Higher Education. September 2, 2021. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022> (accessed: 16.05.2022) [in United Kingdom].